

איש חי
רוב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
ח'תום סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1261

מסכת גיטין ס"ח-ע"ד ♦ כלים כ' ד' - כ"א, א'

בס"ד, ה' אב תשפ"ג

השבוע בגליון

- ♦ דין תורה בשיטת הסימנים
- ♦ עד מרוגש, יכול לכתוב את עדותו?
- ♦ ביטול שידוך, אימתי?
- ♦ טענת אונס אינה יוצרת חיוב
- ♦ ההבדל בין שידוך לעסקה ממונית

- ♦ הגדרתו הפסיכולוגית של החרש
- ♦ מעמד החרשים בימינו
- ♦ ההבדל בין חרש לשוטה

- ♦ תולעת השמיר ומכונת קומביין
- ♦ קיום מצווה על ידי גרמא
- ♦ קומביין מהסוכנות היהודית
- ♦ איש עסקים שלקה באירוע מוחי
- ♦ מקור סמכותו של שליח

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הבן יקיר לי

עצוב

עצוב מאד.

בודדים הם המעשים אשר שדרתם בנויה מריכוז כה חריף של עצב, יתמות, שכול, תקווה ואומללות. אולם בדרך כלל ההתעלמות מן המציאות, אינה מטיבה עם הנפש. הזקיפות מול האמת המרה, העימות החזיתי עמה והבנת הנעשה, הם עצמם חלק מתהליך ריפוי הנפש. משום כך נוהג תלמיד חכם מפורסם, בעל פה מפיק מרגליות, לספר את המעשה הבא לפני קהל שומעי לקחו בתקופת ימי בין המצרים.

ערב ראש חודש היה "יום הצפון" הקבוע שלהם. אותו נהג מונית נעים הליכות, אותם קברים שעליהם השתטחו ואותה צרה קשה ומרה. עשרים שנה, החל מהשנה הרביעית לנישואיהם הם נהגו להשתטח בקביעות על קברי צדיקים בכל ערב ראש חודש. אולי בזכות אחד הקדושים הטמונים תחת מצבות האבן, יתגלגלו עליהם רחמי של רבון העולמים, והם יזכו לדור המשך, זרעא חייא וקיימא.

בימי חורף כבימי קיץ, בתקופת הסתיו ובעונת האביב, היו השניים פוקדים את קברי הצדיקים בדייקנות, ומפינתם הקבועה התחננו לבוראם שיחוס וירחם.

דף סח/א איכא שמירא דאייתי משה לאבני אפוד

תולעת השמיר ומכונת קומביין

הגמרא בסוגייתנו מספרת, כי בעת בניית בית המקדש התחבט שלמה המלך, כיצד יסתת את אבני המקדש, שכן, בברזל אינו יכול לסתתן - שנאמר (דברים כז:ה): "לא תניף עליהם ברזל". לבסוף ייעצו לו חכמים שיעשה זאת על ידי תולעת השמיר שנבראה בששת ימי בראשית בערב שבת בין השמשות (אבות פרק ה' משנה ז). סגולתה של תולעת השמיר היא, שכאשר מניחים אותה על דבר קשה, הוא נבקע מיד (סוטה מח/ב). הגמרא מוסיפה ואומרת, שגם משה רבינו השתמש בתולעת השמיר כדי לחקוק את שמות בני ישראל על אבני האפוד.

קיום מצווה על ידי גרמא: היו שביקשו להוכיח מסוגייתנו, כי אפשר לקיים מצווה גם על ידי גרמא, שהרי משה רבינו נצטווה (שמות כח/ט): "ופתחת עליהם שמות בני ישראל", אך לא עשה זאת בידי ממש, אלא העביר את תולעת השמיר מעל האבנים ובכחה נחקקו השמות. הרי לנו, שגם על ידי גרמא אפשר לקיים מצוות (הגר"א גורדון, הובא בקונטרס באר בשדי). אולם, רוב הפוסקים (צל"ח החדש סימן א' ועוד) דחו הוכחה זו, משום שצורת האותיות שנחקקו באבני האפוד נקבעה על ידי משה רבינו, אשר **הוליך** את תולעת השמיר בידי והתווה את דרכה, ובכך נחשב כמי שחקק את האבנים על ידי מעשה ולא בגרמא בלבד, וממילא אין כל ראייה. כך גם הכריע הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, בשאלה מעניינת שנשאלה על ידי חברי מושב שומרי תורה ומצוות, כלהלן.

קומביין מהסוכנות היהודית: בימי קום המדינה רכשה הסוכנות היהודית מכונה לקצירת כותנה, כדי להשאילה למושבים. כדי להפיק שימוש מירבי במכונה, לא השאילו למושב אחד כי אם לשני מושבים יחד. חברי המושב הדתי רצו גם הם לשאול את המכונה, ולשם כך היה עליהם לחבור למושב הסמוך אליהם שחבריו לא שמרו תורה ומצוות. השאלה שהופנתה אליו היתה אם עליהם להמנע משאילת המכונה, כי באמצעותה בני המושב הסמוך יחללו את השבת. בתחילת דבריו מסתפק הרב פראנק זצ"ל, אם מאחר שבאמצעות המכונה אפשר לקצור כמויות אדירות של כותנה, עליהם להמנע משאלתה, כדי לא לגרום ליהודים **להרבות** בחילול שבת, או שמא מאחר שהלהב החותך את הכותנה, מונע על ידי המנוע ולא על ידי מעשה אדם, הרי זו פעולת גרמא, ואדרבה, על ידי הקצירה במכונה יפחת חילול השבת שלהם שמעתה לא יקצרו בידיים אלא במכונה בלבד.

צעילוי נשמת

אמנו מרת **חנה רבקה פסמנטיר** ע"ה
ב"ר אלחנן שמשון ז"ל
נלב"ע ז' אב תשע"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

צעילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט** ז"ל
ב"ר אהרון שיבלחט"א
נלב"ע ט' באב תש"ן
תנצב"ה
הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר אהרון וזוגתו מרת **צפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

צעילוי נשמת

אמי
מרת **חנה הניה (אוגניה) ברנד** ע"ה
בת הר' אפרים ז"ל
נלב"ע ט' באב תשע"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה בורנשטיין** ז"ל ב"ר צבי הלוי ז"ל
נלב"ע ה' באב תשנ"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

אולם, על פי העולה מסוגייתנו הוא מכריע (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סימן קכ"ה, י"ד סימן קמ"ג), כי קצירה במכונה אינה נחשבת כגרמא אלא כעשיית איסור בידיים, שהרי הנוהג במכונה מוליכה ומכוונה בין תלמי השדה. כשם שמשא רבינו הולך את תולעת השמיר על אבני האפוד, ונחשב כמי שכתב בידיו את האותיות שנחקקו על ידי התולעת, הוא הדין לגבי הנוהג במכונת קצירה שנחשב כקוצר בידיו.

דף ע/ב אין כותבין אלא לכשישפתה

איש עסקים שלקה באירוע מוחי

בסוגייתנו מבואר, כי בעל שמינה שליח שיגרש את אשתו ונשתטה הבעל - בטל כוחו של השליח ואינו יכול לגרש את האשה. ברם, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במקרה שהבעל חלה ב"קורדיקוס" - מחלה מוחית המבלבלת את הדעת (עיין פירוש המשניות לרמב"ם). לדעת ריש לקיש, מאחר שמחלה זו ניתנת לריפוי על ידי תרופה, אין הבעל מוגדר כשוטה. רבי יוחנן חולק וסובר, כי כל עוד לא נטל הבעל את התרופה, הרי הוא כשוטה לכל דבר.

איש עסקים שלקה באירוע מוחי: איש עסקים אמיד ייפה את כוחו של אחד מעובדיו לסיים את פרטיו האחרונים של משא ומתן לרכישת מפעל גדול מעבר לים, ולסגור את העסקה. השליח נסע, וכאשר הגיע לחוץ לארץ נודע לו כי שולחו לקה בשבץ מוחי ל"ע, ולדעת הרופאים אין לו תקומה. השליח אשר רצה בטובת בני משפחת מעבידו, ביקש להשלים את העסקה, אך יש לברר, האם הוא עדיין נחשב כשליח של מעבידו המוגדר כעת כמי שאין לו דעת. שאלה זו תלויה במחלוקת האחרונים כיצד לבאר את דברי רבי יוחנן.

מקור סמכותו של שליח: בעל קצות החושן (סימן קפ"ח ס"ק ב') דן בהגדרתו של שליח ואומר, כי ה"טור והרמב"ם (הלכות גירושין פרק ב' הלכה ט"ו), נחלקו מדוע מבואר בסוגייתנו שאם הבעל השתטה בטל כוחו של השליח. לדעת ה"טור, כל מהותו וכחו של השליח נובעים מתוקף היותו זרוע ארוכה של הבעלים, וכל פעולה שעושה השליח היא על דעת המשלח. ממילא, כאשר המשלח מאבד את דעתו אין השליח יכול למלא את שליחותו. אולם [לדעת הקצוה"ח] הרמב"ם חולק וסובר, שהשליח מקבל ייפוי כח מן המשלח **בעת מינויו**, ובשעת הפעולה הוא אינו זקוק למשלח כמקור השראה. לפיכך, מעיקר הדין, גם כאשר השתטה המשלח אין מניעה לקיום השליחות, ורק לגבי שליח הנושא בידיו גט, גזרו חז"ל שלא יגרש את האשה כדי שאנשים שאינם מצויים בפרטי המקרה, לא יטעו ויחשבו ששוטה יכול לגרש את אשתו.

למחלוקת זו השלכות הלכתיות רחבות היקף, וביניהן המקרה המובא לעיל. שכן, אם מן התורה נמוג כוחו של השליח כאשר משלחו איבד את שפיות דעתו, כך יהא הדבר בכל סוגי השליחות, הן לענייני גיטין והן לענייני ממון וכדומה. אולם, אם לאחר מינויו השליח פועל מכוחו האישי, ובגיטין בלבד תקנו חז"ל שלא יבצע את שליחותו - בכל שאר השליחות לא בטל כח השליח.

[כאמור למעלה, כל זאת לדעת קצות החושן, אולם, האחרונים הרבו לדון (עיין ספר המפתח רמב"ם פרנקל שם), האם אמנם הרמב"ם חולק על ה"טור. מן הראוי לציין את דעת החזו"א זצ"ל (בסוגייתנו) שהכריע, כי דברי הרמב"ם נסובים על אודות מחלת "קורדיקוס" בלבד הנידונה בסוגייתנו, שכאמור, למחלה זו יש תרופה, ועל כן, סובר הרמב"ם שמעיקר הדין אדם זה אינו מוגדר כשוטה משום שיש תקומה ממצבו, ומכל מקום לגבי גיטין החמירו חז"ל ששליחו של אדם זה לא יבצעה. אולם, לגבי אדם שהשתטה, סובר הרמב"ם כי כוחם של שליחיו פוקע מעיקר הדין].

דף עא/א אמר רב כהנא אמר רב

הגדרתו הפסיכולוגית של החרש

מבואר בסוגייתנו שחרש-אלם נחשב לגבי דיני התורה כמי שאין בו דעת. הגמרא אף מביאה את דעת חכמים וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך אה"ע סימן ק"כ סעיף ה'), כי גם אם הוא יודע לבטא את עצמו על ידי כתיבה, אין די בכך כדי להוכיח כי הוא בר-דעת ברמה הנדרשת כדי להתחייב במצוות. שיטות רבות ומגוונות ללימוד חרשים פותחו כבר לפני כ-200 שנה על ידי פרופ' ויקטור אוגוסט יגר, וגם הר"ש בסוגייתנו מציין את בית הספר לחרשים בעיר וינא, בו לימדו חרשים מקצועות שונים כשאר בני אנוש. בדורות עברו, אדם שנולד חרש נותר נטול השכלה, והתפתחותו השכלית הוגבלה באופן שלא היתה כל אפשרות ללמדו לכתוב, ומשום כך מבאר המהרש"ל (בסוגייתנו), כי בסוגייתנו העוסקת בחרש היודע לכתוב, מדובר בקטן שהספיק לרכוש את אמנות הכתיבה ולאחר מכן התחרש, ומאז נעצרה התפתחותו השכלית.

מעמד החרשים בימינו: כאמור, בימינו אפשר לפתח תקשורת מוצלחת ורבת גוונים עם החרשים ולפתח את שכלם עד לדרגת פקחות המקבילה לזו של שאר בני אדם, כפי שהעיד ר' יואל דייטש מנהל המוסד לחרשים בוינא בימים ההם, על תלמידו שכתב מאמרים לעיתונות: "מסופקני אם נמצא בין המחוננים בכל החושים, מי שיוכל להביע רעיונותיו בצורה טובה וחרפה ממנו" (שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק ב' אבע"ז, סימן נ"ח). לפיכך דנו הפוסקים אם חרש המתקשר עם סביבתו וניכר עליו כי בן דעת הוא, מוגדר כפיקח, ואם כן, אלו תנאים נדרשים כדי להצביע על רמת הבנתו

והוא חס וריחם. הם המשיכו להתרפק על הקברים, כדי להודות לרבון העולמים על הטוב אשר גמלם עד כה ועל השמחה הרבה שצפויה להם בקרוב. אי אפשר היה להכירם. פניהם הרעננים דמו לפרחים קמלים שהורו במים צוננים.

ריח חריף של תרופות וצפצופים בלתי פוסקים של מכשירים רפואיים מסוגים שונים לא הרפו ממנו. הוא לא היה מסוגל להתרכז, רבונו של עולם! איזו שאלה! איזו החלטה! הוא צבט את לחיו, ניגב את דמעותיו וחבט על קדקדו שוב ושוב, כדי לוודא שהוא לא נתון בעיצומו של חזיון עוועים. מהר, לחש בכיר הרופאים בנחישות, עוד מעט יהיה מאוחר ולא נוכל לעשות מאומה. מצבה הרפואי של הרעייה התדרדר לפתע פתאום, ולדברי הרופאים אין בידיהם להציל את האם ואת ולדה גם יחד. או היא או הוא. תחליטו.

הוא ניסה לטלפן לביתו של אחד הרבנים, אך הדבר לא עלה בידו.

אתה יודע, היא לחשה לבעלה בקול לא קול. אל הנער הזה התפללת, בלעדיו, למה לי חיים. אני... בנימין, תקרא לו בנימין, כפי שרחל אמנו קראה לבנה, שלא זכה לראות את פניה מעולם. שמור על ילדנו הקט וגדל באמונה את הקדישיל שלנו, אמרה ולא יספה.

היא החליטה. היא תעמיד צאצא אחריה ויהי מה. א-קדישיל.

תינוק יתום הגיח לאוויר העולם. בכה ולא ידע מה ניבא.

תקוות וכיסופין של עשרים שנה התנקזו להם בהמולה, בשטפון של דמעות וחמלה. האלמן הטרי לא עזב את עריסת הפעוט. כמעט שלקחו עמו להלווית האם שמסרה את נפשה לחיי בנה, שלעולם לא תראה.

היה זה מסע לווייה מן הסוג שאי אפשר לשכוח. איש לא נשא הספד. הקהל כולו געה בבכי גדולה. נחשול האדם חלף לאישו ברחובה של עיר ומכל הבתים יצאו בני אדם אשר שמעו האירוע הטראגי הגיע לאזנם, והצטרפו גם הם לתהלוכה המבכה את האם הדגולה.

לעת ערב עצר הקהל העצום את נשימתו, כאשר דבריו הסוערים של הבעל האלמן הדהדו ברחבי בית העלמין. אני מבטיח לך, לגדלו ולחנכו על ברכי ישראל סבא. אבל הסתם, שלא אוכל להעניק לו חום של אמה, אבל אלמד אותו להעניק לך, את שמגיע לך - קדיש. תקבלי את הקדיש הזך ביותר בעולם. אני מבטיח.

סכר פיתויהם של כל המלווים נפרץ באחת. בכתפיים רותטות עמלו אנשי החברה קדישא לטמון את הנפטרת הנעלה ברגבי אדמה חומים.

ביום השנה השלישי התרוצץ בנימין הקטן בינות הקברים, כשתלתליו השחרורים מקפצים לכל עבר. הוא לא הבין בדיוק מדוע, אבל אביו הסביר לו, כי בדיוק באותו יום שהולכים לבית הקברות, גם חוגגים לו יום הולדת. יום הולדת שכזה.

כך, כל שנה. בית קברות ויום הולדת.

משנה השנה המתינו הקרובים בצפייה דרוכה, לשמוע את בנימיניקה אומר קדיש. מגיע לה, לאומללה זו, שח מכר וותיק של המשפחה, אשר בעצמו נותר לבדו מן השואה, שבנה יאמר קדיש אחריה.

בן שש היה בנימין כאשר הופיע ביום השנה השישי וסידור חדש תחת זרועו. אביו ליווה ברגש וברחמים. זקניו הביטו בו בעיניים מלאות תקווה ויגון, והנוכחים, אשר מלב איש מהם לא נשכחו דבריו המצמררים של האב בעת ההלוויה, ציפו בלב נרגש להתגשמות ההבטחה. קדיש זך וטהור.

אמירת התיילים הסתיימה, בנימין התקדם לעבר המצבה, נעמד על מקומו, ייתגדל ויתקדש שמה רבה: 'אמן', ענו הנוכחים, ובנימין נשא את עיניו והביט למרחוק. מצחו התכווץ, והוא התרכז בנקודה רחוקה. כמעט שעמד דוד רחום לסעדו ולתמכו, כאשר הבחין לתדהמתו, כי עיניו של הקדישיל נעוצות במשאית ענק ששעטה בכביש מרוחק.

בנימין סיים לסקור את הסביבה, ובד בבד גם סיים את אמירת הקדיש.

ופקחותו. כדי לדון בשאלה זו, יש להשכיל תחילה בהגדרת מעמד החרש מבחינת שכלו וכישוריו, כפי שהיטיב לבאר זאת החתם סופר (שו"ת אה"ע"ז סימן ב').

ההבדל בין חרש לשוטה: הגמרא (חגיגה ג/ב) נותנת סימנים לאיבחון השוטה ואומרת, שהיוצא יחידי בלילה ולן בבית קברות ומקרע את כסותו, הרי הוא שוטה שפטור מן המצוות. אולם, חז"ל לא נתנו סימנים לקבוע על פיהם אם חרש בר-דעת הוא, אלא קבעו באופן גורף שכל החרשים אינם ברי-דעת. זאת, משום שהחרש שונה במהותו מן השוטה. חז"ל בעומק דעתם הבינו (רש"י חגיגה ב/ב ד"ה חרש), שהואיל וחרש מנוע מדיבור ומשמיעה, שכלו אינו יכול להתפתח לרמת בר דעת החייב במצוות, כיון שאינו ער דיו למתרחש סביבו. לעומת זאת, לשוטה יש שכל, פעמים אף חריף, אך הוא נמהל בטירוף המשבש את מחשבתו. על כן נזקקו חז"ל לסימנים, שיגדירו מאימתי הטירוף גובר על דעתו וגורם לה להשתבש לחלוטין. עתה, אחר שידועים לנו כי לחרש יש שכל כמו ליתר בני האדם, אלא שקשיים רציניים מגבילים את התפתחותו, דנו הפוסקים על פי אלו הוכחות נוכל לקבוע כי החרש התפתח דיו והגיע לרמת בן דעת.

דין תורה בשיטת הסימנים: לדעת כל הפוסקים, חרש-אלם שלמד לדבר כאחד האדם, באופן שהוא יכול לבטא את עצמו על ידי דיבור בלבד בלא עזרים אחרים, דינו כפיקח לכל דבר, שכן, הוציא את עצמו מכלל "חרש-אלם" ומעתה הרי הוא כ"חרש המדבר", וכמבואר בסוגיינתו הוא נחשב כבן דעת. כמו כן, אין עוררין לגבי חרש-אלם המדבר בשפת הסימנים בלבד, כי אין די בתקשורת מוגבלת זו כדי לעמוד על סוף דעתו ולהיווכח כי אכן שכלו התפתח ברמה הנדרשת כדי להתחייב במצוות. זאת, אף אם התנהגותו מוכיחה על מח חריף, כפי שמספר בעל צמח צדק (סימן ע"ז) על חייט מקראקא, חרש מבטן ומלידה, שהיה מפורסם בפיקחותו הרבה ואף ייצג את עצמו בכשרון בפני בית הדין, ומכל מקום הכריע שאין דינו כפיקח, כמבואר בסוגיינתו, שאף אם החרש מבטא את עצמו על ידי כתיבה, עדיין אין דינו כפיקח. אולם נחלקו הפוסקים מה דינו של חרש-אלם, שלמד לדבר בשפה עילגת ובשעת דיבורו הוא נעזר בתנועות ידיים. לדעת בעל דברי חיים (אבן העזר סימן ע"ב) דינו כפיקח, ואף שדיבורו עילג הוא נחשב כמדבר. אולם, בעל לבושי שרד (נאות דשא אבה"ז סימן קל"ב) סובר כי דיבור נלעג אינו נחשב דיבור.

דף עא/א שאני עדות דרחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם

עד מרוגש, יכול לכתוב את עדותו?

מבואר בסוגיינתו שאלם אינו רשאי להעיד בכתב, משום שהעדות צריכה להאמר בפה, שנאמר (דברים יט/ט): "על פי שני עדים". לדעת רבינו תם (יבמות לא/ב ד"ה דחזא) כוונת התורה היא, שעל העד להיות בעל אפשרות להעיד בפיו ומשום כך אף אינו יכול למסור את עדותו בכתב. אך מי שאינו אלם, רשאי להעיד גם על ידי מסירת דבריו באיגרת לבית הדין. אולם רש"י (דברים יט/ט) והרמב"ם (הלכות עדות פרק ג' הלכה ד') חולקים וסוברים, כי לא זו בלבד שעד צריך להיות בעל אפשרות להעיד בפיו, אלא עליו להעיד בפועל בפיו בלבד, ואין בית הדין רשאי לקבל עדות שנכתבה ונשלחה אליו (עיין אבני נזר י"ד סימן ש"ו).

זהירות מביטול תורה: להלכה נפסק (שולחן ערוך ח"מ סימן כ"ח סעיף י"א), כי יש לומר את העדות בפה בלבד. אולם, כאשר תלמיד חכם נזקק להעיד, אפשר להקל עליו כדעת רבינו תם, שישגר אגרת לבית הדין, כדי שלא יבטל את תלמודו (ב"ח, טור סימן כ"ח ס"ק ט"ו).

עד שהתרגש בהופעתו לפני בית הדין: לעיתים קורה שעד העומד להשמיע את דבריו מתרגש מאד, עד שאינו מסוגל לפצות את פיו, או שהעד לוקה בצרידות חמורה שאינה מאפשרת לו לשאת את קולו. יש לברר, איפוא, האם גם לדעת רש"י והרמב"ם הסוברים שאין לקבל עדות בכתב, יש להבדיל בין כתיבת עדות מחוץ לכתלי בית הדין, לבין כתיבת עדות בנוכחות בית הדין.

מצד אחד, מאחר שתכלית הדיבור היא לבטא את דעותיו ואת כוונותיו של המדבר, הכתיבה, שאף על ידה אדם מבטא את כוונותיו, יכולה להחשב כתחליף לדיבור, וממילא, כתיבת עדות בפני בית הדין אינה דומה לכתובת מחוץ לכתלי בית הדין, שכן, הכותב עדות בפני הדיינים, הרי הוא כמי שמדבר בפניהם ועדותו כשרה. מאידך גיסא, יתכן, כי למרות שאדם מבטא את עצמו גם בכתיבה, עדיין אין היא יכולה לשמש כתחליף לאמירה במקומות שבהם נצטוונו לומר דברים בפנינו (עיין רשב"א בסוגיינתו, שו"ת נודע ביהודה מהד"ק ח"מ סימן ל', ועוד). הפוסקים הגדירו דיון זה, האם "כתיבה כדיבור" או שמא "אין כתיבה כדיבור".

כתיבת דברי תורה: ברור נושא זה נוגע לחלקים רחבים ממצוות התורה (עיין פרי מגדים משבצות זהב סימן מ"ז אות ב'), כגון, האם יש לברך ברכת התורה על כתיבת דברי תורה. שכן, אם כתיבה כדיבור - יש לברך עליה. אך אם אינה נחשבת כדיבור, מותר לכתוב דברי תורה גם בלא ברכה. כמו כן, הנמצא בחדר הכניסה לבית המרחץ, מקום בו אסור לדבר בדברי תורה אך מותר להרהר בהם, אינו רשאי לכתוב דברי תורה אם כתיבה נחשבת כדיבור, אולם, אם כתיבה אינה כדיבור - רשאי (שולחן ערוך א"ח סימן מ"ז ס"ב ו"ט ז') [עיין שדה חמד מערכת א' כלל קל"ט, הסובר שמכל מקום אין לכתוב במקום זה, שמא יבוא לידי דיבור].

הוא עוד קטן, שחו הכל בעצב. לא מבין כלום, לא מבין.

לשנה הבאה הופיע בנימין וסידורו בידו, עיניו כבושות בקרקע וידיו משולבות על חזהו. יתגדל ויתקדש שמה רבה, נשמע קולו היבש. עוד בטרם הספיק הנוכחים לענות אמון כבר נאלצו לענות אמון יא שמה רבה. כעבור מספר רגעים פסע בנימין שלש פסיעות לאחוריו. ואמרו אמון. נגמר. **קדיש** זך וטהור.

כך כל שנה. בית קברות. קדיש שכזה ויום הולדת. באחת הפעמים לא עמדו לו כוחותיו של האב, וליד המצבה אשר כבר דתה מטע, הוא נפל אפיים ארצה. התמוטט. הקדיש'ל כבר היה בן עשרים, ולבית הקברות הוא הופיע עם סיום אמירת התהילים על ידי הנוכחים. ללא בושה או תחושת אי נעימות הוא פילס את דרכו בין הקהל שהתמעט משנה לשנה, נעמד על יד המצבה ופלט במהירות את מילות הקדיש, בעודו מציץ בשעונו ללא הרף.

אפילו את שלוש הפסיעות של עושה שלום הוא לא פסע בחזרה. כנראה מיהר מאד.

המכר המבוגר, אשר כבר הפך לשיש, לא יכול היה לשאת את המחזה, וביקש מאחד הנוכחים שידלוק אחר הנער ויבקשו להגיע אליו. אני עוד זוכר את מסע הלוויה של אמא שלך, נופף הזקן במקלו, אתה עומד על שתי רגליך, רק בגלל שהיא פה מתחת לאדמה! אין לך בושה? ככה אומרים קדיש על אמא רחמניה?

הקדיש'ל עפעף בעיניו במבוכה ומלמל: איני יכול להתווכח אתך, אבל כיצד אבכה על אדם שלא הכרת?

גם הקב"ה, עולה קולו של הדרשן, הקריב את ביתו ואת משכנו היקר והקדוש כל כך, כדי להציל את כלל ישראל, כדברי המדרש שהקב"ה כילה חמתו בעצים ובאבנים. בכל שנה אנו מתאבלים בתשעה באב על חורבן בית המקדש. עלינו לוודא, שאין אנו נוהגים, חלילה, כאותו נער אומלל, אשר לא השכיל להפנים בנפשו, כי חסרונה של אם כה רחמניה, שהקריבה עבורו את כל היקר לה, הוא עצום ומצער עד כדי בכי, לפחות ביום השנה לפטירתה. מרחק הזמן אין בו כדי להקהות את עצמת החסרון. אדרבה, כבר אלפיים שנה שאנו חסרים את בית המקדש, יתומים במשך אלפיים שנה!

★ ★ ★

שאלה מפורסמת שנשאלה בעשרות צורות וגוונים, פורטת על מיתרי הלב היהודי ושואלת: זה שנים אלפיים אנו מתחננים, וליושלים עירך ברחמים תשוב... ובנה אותה. איה תפילותיהם של אבותינו ואמותינו אשר מכל קצות הגלות האיומה נשאו עיניהם למרום בתחינה, ותשכון בתוכה כאשר דברת?!

בספרים הקדושים מבואר, כי כידוע בית המקדש השלישי יירד מן השמים. ברגע אחד יכון הבית על תלו. כדי שהבניין יגיע בשלמותו, יש צורך לבנותו. ואכן, במקום כלשהו נמצאת תבנית בניין בית המקדש, ויהודי כל הדורות עמלים לבנותו, עד אשר יושלם לתפארת. אבני היסוד לבניין זה כבר הונחו על ידי הגולים הראשונים שעונו ויסרו, ומאז ועד היום שלחו היהודים את ידם, הטו את כתפם להוסיף עוד לבנה, ללמוד תורה, להרים נדבך נוסף, לקיים מעשים טובים מתוך תקווה לחזות בבניין הבית. אבל ידוע ידעו כולם, כי במעשיהם הם מקריבים את הגאולה.

לואי נחזה במו עינינו את נחמת הנביא ישעיהו: נחמו נחמו עמי יאמר אלוהיכם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ע/א שמונה רובן קשה ומיעוטן יפה... ושינה...

עניינה של השנה

כתב הגר"א (משלי יט/כג):

"נתן הקב"ה לאדם בטבעו שישן כדי שתעלה נשמתו לשיבה של מעלה ושם מגלין לו רזי תורה, ומה שאי אפשר לאדם ללמוד בשבעים שנה, לומד שם בשעה אחת.

אך מאותו הלימוד אינו בא לו שום שכר כלל אלא שזהו הוא השכר בעצמו, אבל מה שלומד ביום היא מביאתו לחיי העולם הבא".

דף ע/א שלשה דברים מכחישים כחו של אדם פחד דרך ועון

שלושה כנגד שלושה

זהו ביאורו של המהר"ל:

האדם יש בו שלושה מרכיבים, הגוף, הנפש (שיש גם לבהמה), והשכל - הנשמה העילאית. הגוף נכחש על ידי הדרך התנועה והמאמץ. הנפש על ידי הפחד, והנשמה על ידי החטא!

ספירת בני ישראל, גם על ידי כתיבה: כידוע, אסור למנות את בני ישראל (יומא כב/ב), וכן נפסק להלכה (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ד' הלכה ד'), שנאמר (הושע ב/א), "לא ימד ולא יספר". לדעת חתם סופר (הובא בכתב סופר י"ד סימן ק"ו) כתיבה כדיבור, ומשום כך גם המונה את בני ישראל בכתיבה עובר על איסור.

מגבית עבור עניי צפת וירושלים: תלמיד הגר"א, הגאון רבי ישראל משקלוב זצ"ל, ייסד את קהילת הפרושים בארץ ישראל. בפעולותיו לביסוס היישוב, ארגן הגאון רשימה שכללה את שמותיהם של עניי צפת וירושלים ושיגר אותה לנדיבים מעבר לים. הנדיבים הללו ביקשו כי ליד שמו של כל עני יצוין מספר נפשות בני ביתו. דרישה זו עוררה חשש שהופנה להכרעתו של החתם סופר (שו"ת קובץ תשובות סימן ח), שמה אסור לציין את מספר הנפשות, שהרי כתיבה כדיבור ואסור למנות את בני ישראל בפה. העתקה אינה נחשבת כספירה: בשאלתו ציין רבי ישראל, כי לדעתו אין איסור לעשות כן, משום שספירת האנשים עצמם ובפניהם בלבד היא האסורה. אולם, ה"חתם סופר" חלק על דבריו וסבר, כי בכל אופן ודרך אין למנות את בני ישראל. אך הכריע כי מקרה זה שונה, שכן, הגבאי הכותב את השמות, מעתיק אותם מפנקס הקהילה, ופעולה זו אינה נחשבת ספירה אלא העתקה בלבד.

דף עג/א אונסא דלא שכיח הוא

ביטול שידוך, אימתי?

הגמרא בסוגייתנו מספרת על רב פפא ורב הונא אשר שכרו ספנים להוביל שומשום בנהר, והספנים קיבלו על עצמם אחריות לכל נזק או תקלה העלולים להתרחש בדרך. לפתע השלטונות שכרו את הנהר ומנעו בו מעבר ספינות, ורב פפא ורב הונא תבעו מהספנים שיממנו מכיסם את הובלת הסחורה על גבי חמורים, שהרי התחייבו שישאו בכל נזק שיארע. אולם, רבא הכריע, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך סימן רכ"ה סעיף ה'), שהספנים פטורים מלעשות כן, משום שאדם אינו כולל בהתחייבותו מאורעות נדירים ובלתי מצויים, וסכירת הנהר על ידי השלטונות הינה פעולה נדירה ביותר שעליה לא התחייבו הספנים.

טענת אונס אינה יוצרת חיוב: אף על פי שקבלת אחריות אינה כוללת בתוכה מקרי אונס נדירים, אין בכוחה של טענת אונס לייצר חיוב. כלומר: אין אדם יכול לטעון, כי לא מילא את התחייבותו בעסקה משום אונס שאירע לו, ועל כן על הצד השני לנהוג עמו כאילו העסקה הושלמה כנדרש. וכגון: ראובן הציע לשמעון להתלוות אליו למקום פלוני תמורת שכר מסויים ושמעון נאנס ונמנע ממנו ללוות את ראובן, אין שמעון רשאי לתבוע את התשלום מראובן, שכן, מראש הוסכם שהתשלום הוא על הלווי, ובלעדיו - אין כל עילה לתשלום זה (ש"ך חו"מ סימן כ"א ס"ק ג').

קהילות שלמות, יחידים ומשפחות נפוצו לכל עבר בתקופת מלחמת העולם השנייה. מאורסים רבים שלא יכלו להנשא משום שגבולות עוינים הפרידו ביניהם, נלאו מההמתנה הארוכה שנכפתה עליהם, ובקשו להנשא לאחרים, אלא שחששו מהחרם שמקבלים על עצמם הבאים בקשרי שידוכים, שלא לבטל את השידוך בלא הסכמת שני הצדדים.

ההבדל בין שידוך לעסקה ממונית: לכאורה, מאחר שבעת עריכת התנאים מגבילים את תאריך הנישואין, אי עמידה בתאריך זה גורמת לביטול השידוך, שהרי התחייבות הצדדים זה לזה היא בתנאי שכל צד ימלא את התחייבויותיו, ואם תנאי יסודי זה מופר, רשאי כל אחד מן הצדדים לראות את עצמו כמשוחרר מכל התחייבות. כך אכן סובר הש"ך (חו"מ סימן כ"א ס"ק ג'). אלא, שבדברי הט"ז (יו"ד סימן רל"ו) אנו מוצאים חילוק מעניין בין שידוך לבין עסקי ממון. שכן, מטרת המוכר חפץ הינה לקבל את תמורתו ואם הקונה אינו משלם כנדרש, הרי הוא מפר את העסקה. אולם, מהות השידוך היא הסכמה בין החתן והכלה להנשא זה לזה, והזמן המדוייק לעריכת החופה והקידושין אינו מרכיב עיקרי וחיוני בהסכם זה. לפיכך, גם כאשר צד אחד מעכב את הנישואים, אין הצד השני רשאי לבטל את השידוך לגמרי. עתה, כאשר נבוא לדון האם מותר לזוגות המאורסים שנפוצו לכל עבר במלחמת העולם השנייה, לבטל את השידוך ולהנשא לאחרים, יהיה דינם תלוי במחלוקת הפוסקים הנזכרת.

אלא, שבמקרה זה הכריע בעל המנחת יצחק (שו"ת, חלק א' סימן ט"ו), כי מחמת שתי סיבות מותר לבטל את השידוך לכל הדעות: **א.** יש לחלק בין עיכוב הנישואין לתקופה קצרה, כאשר מהות השידוך אינה נפגמת, לבין מקרה בו חלפו שנים ארוכות מני עריכת השידוך. המתנה ארוכה זו נחשבת כביטול השידוך. **ב.** פריצת מלחמת עולם נחשבת כאירוע נדיר ובלתי שכיח ומשום כך כאשר בני הזוג התחייבו זה לזה שלא להפר את השידוך, לא כללה התחייבותם אונסים נדירים, כמבואר בסוגייתנו.

מזנת הדף

בכרתי גדולי ישראל

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשינות כלול כל התורה כולה"
מרוך שר התורה מרוך ראש הישיבה הגר"ג אולשטיין שליט"א
מרוך קנייבסקי זצוק"ל הגר"ג אולשטיין שליט"א

להתנסות חיים התקשר עכשיו: *3764

לעילוי נשמת

מרת **שינדל לאה יפה חיים** ע"ה
בת הרב יהושע ז"ל נלב"ע ט' באב תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י חתנה ובתה
הר"ר **אריה ישראל וסימה שכטר** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

מרת **מלכה סלומון** ע"ה
בת יבדלחט"א ר' אריה ישראל שכטר הי"ו
נלב"ע ט' באב תשע"א תשנ"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י אביה
הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחי'

לעילוי נשמת אבינו וסבינו הרה"ח

ר' **משה כפתורי (קנוף)** ז"ל ב"ר יצחק שמואל ז"ל

נלב"ע י' באב תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם